

ODSIECZ WIEDEŃSKA

1683

WAWELSKIE SPOTKANIA
Z HISTORIA I SZTUKĄ
23 STYCZNIA 2021

IOVANNI IIII
VITTISS. RE DI POLONIA
Libera dall'assedio Vienna con vna innumerabile
strage dell'Esercito Ottomano.
SONETTO
CONSACRATO ALLA MEDESIMA MAESTA
T
Emea, qual Gabaon, l'estremo inciampo
L'Austria, ridotta in agonia guerriera,
Quando ecco, alzata vna Real Bandiera,
Il Giosuè dell'Euangelo in Campo,
Di Sarmatia il gran Rè, del brado vn lampo
Serena il Cielo
E al cruce di Amorre
LEOPOLDO impera,
perche non mendicaria schiera
di Marte Ebreo, già l'Ottomano in
Di Cadaueri tronchi erge
Quindi in ci

KTO POMOŻE CESARZOWI?

W 1682 roku na Węgrzech wybuchło powstanie przeciwko Leopoldowi I – cesarzowi Świętego Cesarstwa Rzymskiego, a także królowi Węgier i arcyksięciu Austrii. Powstańcy uznali się za lenników Turcji i poprosili ją o zbrojną pomoc.

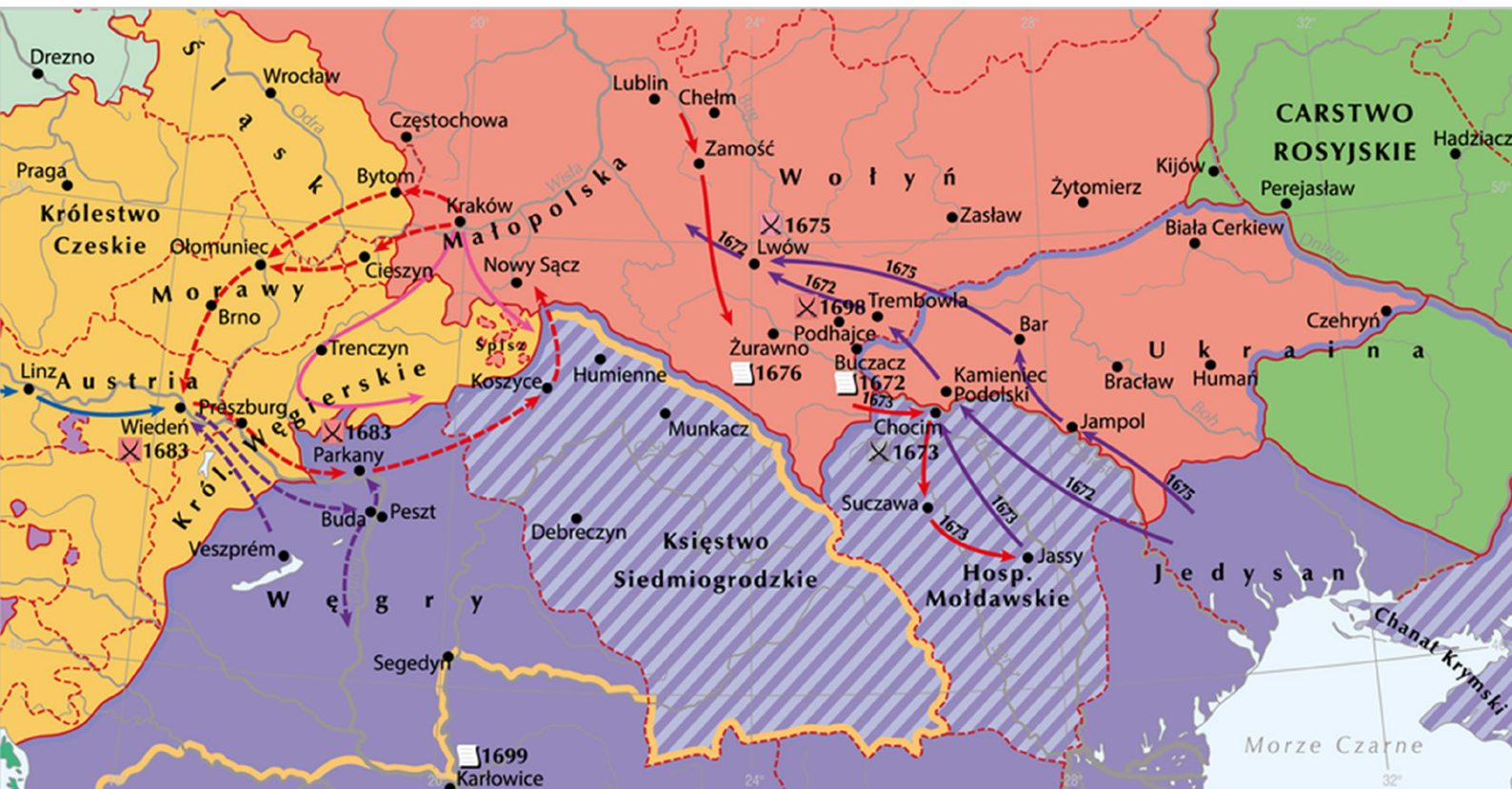
Cesarz zdawał sobie sprawę, że w razie ataku potężnego Imperium Osmańskiego nie ma szans na zwycięstwo, dlatego postanowił zwrócić się z propozycją przymierza do jego pogromcy spod Chocimia – Jana III Sobieskiego. Dzięki poparciu samego papieża Innocentego XI udało się podpisać porozumienie z Rzeczpospolitą.

1683

KWIECIEŃ

1

ZAWARCIE
POLSKO-CESARSKIEGO
PRZYMIERZA
PRZECIW TURCJI

POGRANICZE POLSKO-TURECKIE

- Rzeczpospolita po 1667 r.
- posiadłości kościelne
- imperium osmańskie i jego lenna
- posiadłości Habsburgów
- ziemie przekazane Rosji na dwa lata w 1667 r.
- ziemie utracone w 1672 r. po podpisaniu traktatu w Buczacz
- ziemie zdobyte przez imperium osmańskie w 1681 r.
- granica ziem zajętych przez Habsburgów po pokoju w Karłowicach w 1699 r.

Działania wojsk w czasie wojny 1672–1676:

- turecko-tatarskich
- wojsk Rzeczypospolitej
- wojsk tureckich i tatarskich w 1683 r.
- - - wyprawa Jana III Sobieskiego pod Wiedeń w 1683 r.
- przemarsz wojsk cesarskich w 1683 r.
- działania wojsk litewskich w 1683 r.
- X 1673 bitwy wojsk Rzeczypospolitej z Turkami i Tatarami podczas wojny 1672–1676
- X 1683 bitwy wojsk Rzeczypospolitej z Turkami i Tatarami podczas wojny 1683–1699
- ⊕ miasta oblegane przez wojska turecko-tatarskie
- 1676 ważniejsze traktaty

KTO POMOŻE CESARZOWI?

Benjamin von Block (1631-1690)
Portret cesarza Leopolda I
1672

Malarz nieokreślony
Portret papieża Innocentego XI
Rzym (?), 2. poł. XVII wieku

Malarz nieokreślony
Portret Karola Leopolda
Lotaryńskiego
XVII wiek

ZADANIE

Z rozsypanki wykreśl nazwę państwa, które było poważnym zagrożeniem dla Europy w XVII wieku, a dowiesz się, z której dynastii pochodził cesarz Leopold I.

H	A	T	B	S	U	B	U	R	R	G	C	O	W	J	I	E	A
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

czy wiesz, że...

Praprababką cesarza Leopolda I była Anna Jagiellonka – jedyna córka Władysława II Jagiellończyka, króla Czech i Węgier, brata Zygmunta I Starego.

ARMIA TURECKA PONOWNIE ATAKUJE

Odkąd w XIV wieku Turcy pojawili się w Europie, stale rozszerzali zasięg swojego panowania. W 1453 roku zdobyli Konstantynopol, a na gruzach Cesarstwa Bizantyńskiego zbudowali nowe państwo – Imperium Osmańskie, którego nazwa pochodzi od jego pierwszego sułtana, Osmana I. Niezwykle ekspansywną politykę opierali na chęci szerzenia zasad islamu. U szczytu swojej potęgi udało im się opanować jedną trzecią ówczesnej Europy.

Kolejną okazją do rozszerzenia granic imperium Osmanów był wybuch w 1682 roku antyhabsburskiego powstania na Węgrzech i zwrócenie się przez jego przywódcę do sułtana z prośbą o wsparcie zbrojne. Ta sytuacja stała się doskonałym pretekstem do najazdu na ziemie Habsburgów.

1683
MARZEC
30

WYMARSZ
ARMII TURECKIEJ
Z ADRIANOPOLA
DO BELGRADU

Rozwój terytorialny Imperium Osmańskiego

ARMIA TURECKA PONOWNIE ATAKUJE

ZADANIE

Odczytaj imię sułtana panującego w Imperium Osmańskim w czasie wyprawy na Wiedeń.

MEHMED

Sułtanem Imperium Osmańskiego w 1683 roku

był IV.

1683

CZERWIEC

25

PRZYBYCIE TATARÓW
POD WODZĄ CHANA
MURADA GEREJA
NA TEREN WĘGIER

1683

CZERWIEC

27

WYRUSZENIE
TURKÓW
NA WIEDEN

ZADANIE

Przeczytaj uważnie fragment odezwy wezyra Kara Mustafy do dowództwa i ludności Wiednia.

Przed mieczem – propozycja islamu, proponujemy wam najpierw we własnych waszych osobach islam. Jeśli staniecie się muzułmanami, będziecie ocaleni.

Jeśli nie stając się nimi, poddacie zamek bez walki, to zastosujemy się w nim przykazaniem Allaha; (...) bogatym ani biednym wyrządzona nie będzie żadna krzywda (...).

Natomiast jeśli będziecie się sprzeciwiać i stawiać opór, wówczas z łaski Allaha Najwyższego zamek Wiedeń zostanie zdobyty i opanowany (...), a wtedy ani jednej osoby nie oszczędzi się i nie pożałuje.

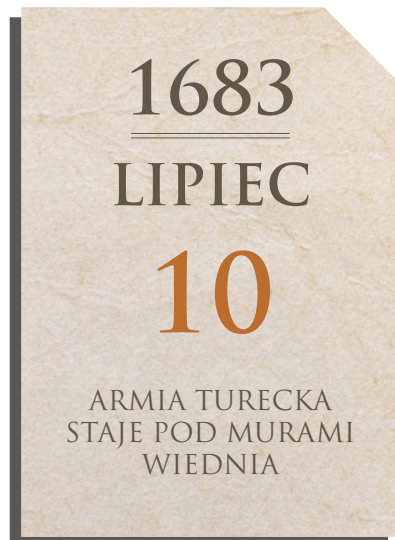
Czy twoim zdaniem obrońcy stolicy mogli przystać na warunki Kara Mustafy?

.....

.....

ARMIA TURECKA PONOWNIE ATAKUJE

Malarz nieokreślony
Portret wielkiego wezyra
Kara Mustafy
1696

KARA MUSTAFA – ULUBIENIEC SUŁTANA

Kara Mustafa był synem oficera spahisów oraz wychowankiem wielkiego wezyra Mehmeda Köprülü. Wyróżnił się w kilku zwycięskich wyprawach oraz podczas zdobywania Kamieńca Podolskiego. Mehmed IV mianował go w 1676 roku wielkim wezyrem. W ten sposób Kara Mustafa stał się po sułtanie drugą najważniejszą osobą w państwie. Do jego obowiązków należało kierowanie polityką wewnętrzną, reprezentowanie Mehmeda na spotkaniach z ambasadorami innych krajów i dowodzenie wojskiem podczas wypraw wojennych. W maju 1683 roku w Belgradzie Kara Mustafa otrzymał od sułtana świętą chorągiew Proroka i najwyższe dowództwo w wyprawie na Wiedeń.

ARMIA TURECKA PONOWNIE ATAKUJE

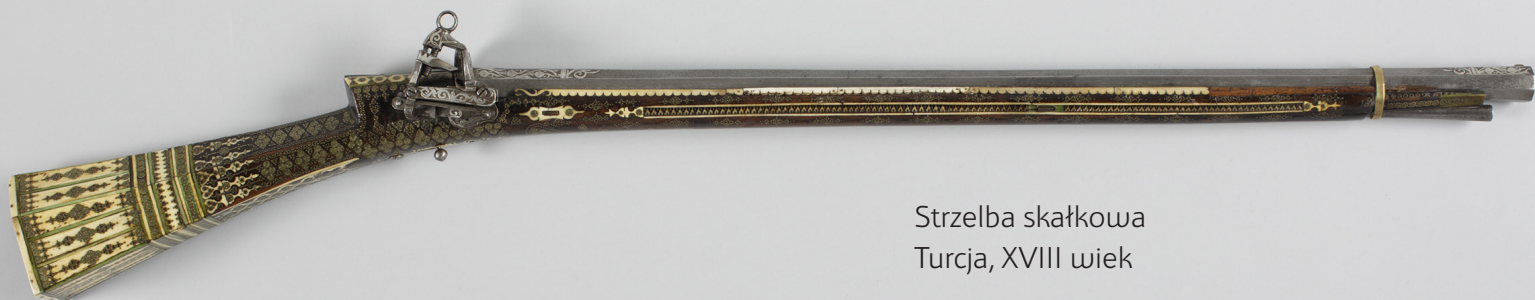
Trzon armii osmańskiej, która wyruszyła na Wiedeń, stanowiły piechota janczarów i jazda spahisów.

Janczarzy to świetnie wyszkolona piechota strzelcza. Początkowo byli rekrutowani spośród chłopców chrześcijańskich uprowadzonych przez Turków w niewolę, głównie z Bałkanów.

Wychowani w surowej dyscyplinie wojskowej stanowili siłę gotową do natychmiastowego działania. Walczyli bez zbroi, w kaftanach i hajdawerach.

Ich uzbrojeniem była strzelba zwana janczarką, u boku mieli szablę, kindżał oraz jatagan.

Strzelba skałkowa
Turcja, XVIII wiek

ARMIA TURECKA PONOWNIE ATAKUJE

Spahisi byli ciężkozbrojną jazdą.

Formacja ta składała się z dzierżawców majątków ziemskich, którzy byli zobowiązani do służby wojskowej. Spahisi nosili zbroję i hełm, a na ich uzbrojenie składały się cienka i długa spisa z proporczykiem, szabla oraz pistolety.

Melchior Lorck (1526–1583)
drzeworyt

ZADANIE

Zbroja husarska miała swoje zapożyczenia we wschodnim typie uzbrojenia, wykorzystywanym przez wojska tureckie.

Na fotografii jest widoczny element zbroi spahisa (Turcja, XVIII wiek) osłaniający jego przedramię, który również stanowił część zbroi husarskiej.

Wykreśl co drugą literę, a poznasz nazwę metalowej osłony przedramienia.

K	B	A	J	R	L	W	Z	A	O	S	D	Z
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

HETMAN, KTÓRY POKONAŁ TURKÓW POD CHOCIMIEM

W 1672 roku armia turecka podczas wojny z Rzeczpospolitą zdobyła Kamieniec Podolski, jedną z najważniejszych twierdz strzegących południowych granic państwa.

Sejm nie zatwierdził hańbiącego pokoju buczackiego, a dzięki uchwalonym podatkom na armię hetman Jan Sobieski 11 listopada 1673 roku odniósł zwycięstwo nad Turkami w bitwie pod Chocimiem.

Wygrana ta przyniosła mu sławę w świecie i polską koronę. Ostatecznie w 1676 roku w Żurawnie między Rzeczpospolitą a Imperium Osmańskim został zawarty rozejm.

Jan van Huchtenburg (1647–1730)

Bitwa pod Chocimiem

Holandia, 4. ćwierć XVII wieku

Płaszcz Kawalera
Orderu Świętego Ducha

Paryż, 1675–1676

czy wiesz, że...

Rozejm w Żurawnie był możliwy dzięki zaangażowaniu się Francji w rozmowy polsko-tureckie. Jan III Sobieski jako sojusznik Ludwika XIV został uhonorowany najwyższym odznaczeniem francuskim – Orderem Ducha Świętego. Order ten ustanowiony został w roku 1578 przez Henryka III Walezego, władcę panującego kolejno w Rzeczpospolitej i Francji.

Ceremonia wręczenia insygniów orderu – łańcucha z krzyżem i płaszcz Kavalera Orderu Ducha Świętego odbyła się w kolegiacie w Żółkwi w 1676 roku.

W RODZINNYM KRĘGU

Henri Gascar (1635–1701), Portret rodziny króla Jana III Sobieskiego, 1691

Wokół Jana III, przedstawionego jako rycerz w złoczonej zbroi, gromadzą się najbliżsi członkowie rodziny. Po prawej stronie króla znajduje się jego ukochana żona, Marysieńka. Obok niej stoi Teresa Kunegunda – jedyna córka pary królewskiej. Obie sportretowane zostały w modnych wtedy sukniach odsłaniających dekolt ozdobiony sznurem pereł. Ramę wizerunku ojca podtrzymują dwaj starsi synowie: Jakub w czarnej półzbroi i peruce oraz Aleksander w różowym żupanie. Konstancy, najmłodszy z synów, wskazuje palcem na ojca.

Rewers z kartuszem z herbem *Janina* pod koroną królewską

Ród Sobieskich pieczętował się herbem *Janina*. Jego nazwa pochodziła od średniowiecznego rycerza Janika, który według legendy dzielnie walczył z poganami, osłaniając się wielką tarczą.

Miano rodu Sobieskich brało się od miejscowości Sobieszyn, z której się wywodzili. Początkowo niezamożna i mało znana rodzina awansowała dzięki dziadkowi Jana III – Markowi, który osiągnął godność senatora i cieszył się dużym zaufaniem króla Stefana Batorego. Raz nawet uratował władcy życie, broniąc go przed niedźwiedziem!

Felicjan Wojtych (4. ćwierć XIX w.)
Medal pamiątkowy, Kraków, 1883 rok

W RODZINNYM KRĘGU

ZADANIE

W 1674 roku Jan Sobieski został królem. Jeśli chcesz się dowiedzieć, jaką godność w armii piastował władca, przyporządkuj właściwy atrybut do sprawowanej funkcji.

.....

hetman wielki koronny

.....

chorąży wielki koronny

Buława to oznaka władzy hetmana, ale też broń obuchowa z kulistą głowicą osadzoną na krótkim trzonie. Buławy wykonywane były ze szlachetnych metali przez złotników i bogato zdobione cennymi kamieniami.

Buzdygan to oznaka szarży oficerskiej, także broń obuchowa, z głowicą zbudowaną co najmniej z sześciu tzw. piór. Buzdygany miały wersje paradne albo bojowe.

OSTATNIE DNI PRZED WYPRAWĄ NA WIEDEŃ

W mieście władcę wraz z królewiczem Jakubem oraz oddziałami przybocznymi powitały władze miejskie i salwy armatnie. W tym samym czasie pod Krakowem gromadziły się chorągwie hetmanów: Mikołaja Hieronima Sieniawskiego i Stanisława Jana Jabłonowskiego.

10 sierpnia król Jan III Sobieski uczestniczył w katedrze wawelskiej w mszy celebrowanej przez nuncjusza papieskiego Optiusa Pallaviciniego w asyście wielu polskich biskupów. Po mszy władca modlił jeszcze się przy grobie św. Stanisława ze Szczepanowa oraz przy relikwiach Szymona z Lipnicy złożonych w jednej z katedralnych kaplic. Tym samym rozpoczęły się ceremonie religijne poprzedzające wymarsz króla pod Wiedeń.

Twórca nieznany
Tarcza wróżebna króla
Jana III Sobieskiego
Mediolan,
2. poł. XVI wieku
Muzeum
Narodowe
w Krakowie

CZY TARCZA OKAŻE SIĘ DOBRĄ WRÓŻBĄ DLA NASZEGO UMIŁOWANEGO WŁADCY?

Kapituła krakowska podarowała królowi Janowi III Sobieskiemu tarczę z wyobrażeniem zwycięskiej walki cesarza Konstantyna z Maksencjuszem w 312 roku przy moście Mulwijskim.

Przedstawiony wizerunek miał być symbolem walki chrześcijaństwa z pogaństwem i odczytany został jako zapowiedź przyszłych zwycięstw.

1683

LIPIEC

16

PRZEBYWAJĄCY
W WILANOWIE KRÓL
OTRZYMUJE LIST
OD LEOPOLDA I

1683

LIPIEC

18-29

JAN III SOBIESKI
PODĄŻA
DO KRAKOWA

1683

SIERPIEŃ

2-8

KONCENTRACJA
ARMII
POD KRAKOWEM

OSTATNIE DNI PRZED WYPRAWĄ NA WIEDEN

PARA KRÓLEWSKA PIELGRZYMUJE DO ŚWIĄTYŃ W INTENCJI ZWYCIĘSTWA!

Para królewska odbywała piesze pielgrzymki do krakowskich kościołów słynących relikwiami świętych oraz wizerunkami maryjnymi.

- 1 Kościół św. Anny
- 2 Kościół św. Trójcy
- 3 Kościół św. św. Piotra i Pawła
- 4 Kościół Franciszkanów
- 5 Kościół Mariacki

ZADANIE

Spróbuj przyporządkować relikwie świętego lub wizerunek do właściwego kościoła.

- relikwie św. Stanisława Kostki
- wizerunek MB Loretańskiej
- relikwie św. Jacka
- relikwie bł. Salomei
- relikwie św. Jana Kantego

ZADANIE

Przy relikwiach których świętych król modlił się w katedrze wawelskiej?

.....

.....

czy wiesz, że...

Rodzina Sobieskich żywiła szczególną cześć dla Matki Boskiej Loretańskiej. Rodzice króla ufundowali w 1641 roku we Lwowie kościół pod jej wezwaniem. Jan III pisał do Loreto pamiątki bitew z Turkami spod Chocimia, Wiednia i Parkanów. Po wkroczeniu do oswobodzonej stolicy Cesarstwa modlił się w kaplicy loretańskiej w kościele dworskim.

NA ODSIECZ WIEDNIA

BOHATERSKI KUPIEC

Jerzy Franciszek Kulczycki, kupiec towarów orientalnych, w przebraniu żołnierza tureckiego wy dostał się z obleganego od pięciu tygodni Wiednia. Udało mu się przedostać przez obóz wroga i dotrzeć do samego księcia Karola Lotaryńskiego, aby prosić o pomoc dla obrońców stolicy. Zaten bohaterski czyn otrzymał prawa mieszczanina wiedeńskiego oraz mianowano go cesarskim tłumaczem języka tureckiego.

Według tradycji miał otrzymać od Jana III Sobieskiego worki z ziarnami kawy, którą zwycięzcy uznali za paszę dla wielbłądów.

W niedługim czasie Kulczycki otworzył w Wiedniu kawiarnię, w której można było napić się kawy słodzonej miodem i zjeść ciasteczko w kształcie sierpa księżycy, przygotowane specjalnie z okazji zwycięstwa nad Turkami.

Twórca nieznanym
Jerzy Franciszek Kulczycki
4 ćw. XVII wieku

1683
SIERPIEŃ
13

WYDOSTANIE SIĘ
JERZEGO
KULCZYCKIEGO
Z OBLĘŻONEGO
WIEDNIA

1683
SIERPIEŃ
15

JAN III SOBIESKI
WYRUSZA
POD WIEDŃ

Gdy 15 sierpnia 1683 roku rodzina królewska wraz z monarszym wojskiem przybocznym opuszczała Kraków, Jana III Sobieskiego na granicy miasta żegnali rajcy, życząc mu zwycięstwa i szybkiego powrotu.

Wśród nich był kasztelan krakowski Andrzej Potocki, który pod nieobecność władcy miał sprawować tymczasowe rządy w Rzeczypospolitej i bronić kraju przed ewentualnym atakiem tureckim od południowego wschodu.

NA ODSIECZ WIEDNIA

Po opuszczeniu Krakowa orszak władcy skierował się do Tarnowskich Gór, gdzie wcześniej przybyły już oddziały polskiego wojska. Tu Jan III Sobieski pożegnał się ze swoją żoną, która powróciła do podkrakowskiego pałacu w Łobzowie.

Tymczasem około trzydziestotysięczna armia polska ruszyła w stronę Wiednia. Żołnierzom towarzyszył wielki tabor wojskowy, na który składały się wozy z różnego rodzaju zaopatrzeniem, konie oraz grupa rzemieślników dbająca o uzbrojenie.

1683
SIERPIEŃ
20

PRZYBYCIE
ORSZAKU
KRÓLEWSKIEGO
DO TARNOWSKICH
GÓR

1683
SIERPIEŃ
22

PRZEGLĄD
ZGROMADZONYCH
WOJSK I POŻEGNANIE
KRÓLA Z MAŁŻONKĄ

Oprócz króla i jego syna Jakuba maszerującym wojskiem dowodzili:

Hetman polny koronny
Mikołaj Hieronim Sieniawski

W trakcie bitwy wiedeńskiej dowodził lewym skrzydłem polskiej husarii.

Hetman wielki koronny
Stanisław Jan Jabłonowski

W trakcie bitwy wiedeńskiej dowodził prawym skrzydłem oddziałów husarskich.

Hetman wielki litewski
Kazimierz Jan Sapieha

W trakcie wyprawy pod Wiedeń starał się opóźnić marsz polskiej armii, ponieważ nie zgadzał się z rozkazami króla.

Malarz nieokreślony
Portret Mikołaja Hieronima Sieniawskiego
Polska, po 1683

Malarz nieokreślony
Portret Stanisława Jabłonowskiego
Polska, 2. poł. XVII wieku

Malarz nieznan
Portret Kazimierza Jana Sapiehy
Polska, 1709

NA ODSIECZ WIEDNIA

czy wiesz, że...

Gdy król Jan III Sobieski zbliżał się do Wiednia, w krakowskich kościołach nieustannie modlono się o jego zwycięstwo.

10 września, czyli na dwa dni przed wielką bitwą wiedeńską, biskup krakowski Jan Małachowski rozpoczął nawet czterdziestogodzinne nabożeństwo, które miało się zakończyć 12 września procesją z Wawelu do kościoła Mariackiego.

1683

WRZESIEŃ

3

SPOTKANIE
WOJSK
SPRZYMIERZONYCH
W TULLN

JOHANN: der III. von Gottes Gnaden König
in Poln etc. Figura XXXVI.

Aveline Pierre St. (1656–1722)

Dwie strony medalu

Jana III Sobieskiego

Francja, Paryż, 1683

ZADANIE

Drogę z Tarnowskich Gór do Tulln pod Wiedniem wojsko polskie przebyło w 12 dni, pokonując łącznie około 380 km.

Oblicz, ile średnio kilometrów dziennie maszerowali polscy żołnierze.

Odpowiedź:

„Z NASZYCH KOŚCI POWSTAŁ MŚCICIEL...”

czy wiesz, że...

Pradziadek króla Jana III Sobieskiego, Stanisław Żółkiewski, zginął w trakcie odwrotu wojsk polskich po bitwie z Turkami pod Cecorą w 1620 roku. Jego śmierć dała początek późniejszej legendzie powiązanej z narodzinami Jana Sobieskiego. Kiedy małego chłopca położono na kamiennej trumnie przodka, ta pękła i dobył się z niej głos: „Z naszych kości powstał mściciel”. Owym mścicielem, jak pokazała historia, miał zostać właśnie prawnuk Żółkiewskiego – król Jan III Sobieski.

1683
WRZESIEŃ
12

ZWYCIĘSTWO
POD WIEDNIEM

Po spotkaniu się wojsk sprzymierzonych w Tulln na głównego dowódcę armii wybrano króla Jana III Sobieskiego.

Rankiem 12 września 1683 roku jako pierwsze na Turków oblegających Wiedeń uderzyły oddziały austriackie i niemieckie.

Po kilkunastu godzinach walk, późnym popołudniem, król wydał rozkaz ostatecznego ataku. Ze wzgórza Kahlenberg na nieprzyjaciela ruszyła olbrzymia szarża polskiej husarii wspomagana przez jazdę austriacką oraz niemiecką.

Zaledwie pół godziny po ostatecznym natarciu Turcy w panice rzucili się do ucieczki. Bitwa była wygrana. Triumfujący Jan III Sobieski pomścił śmierć swojego przodka i obronił Europę przed nieprzyjacielską siłą.

Półbroja husarska, Polska, 2. poł. XVII w.

„Z NASZYCH KOŚCI POWSTAŁ MŚCICIEL...”

Kościół św. Józefa na górze Kahlenberg to polska świątynia upamiętniająca odsiecz wiedeńską. W tym miejscu, przed kopią obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej, Jan III Sobieski modlił się po raz ostatni przed wielką bitwą.

ZADANIE

Nazwa Kahlenberg składa się z dwóch wyrazów: *kahl* i *Berg*.

Odszukaj je w słowniku języka niemieckiego, a dowiesz się, jak brzmi nazwa tego wzgórza w języku polskim.

j. niemiecki: KAHL + BERG = KAHLenBERG

j. polski: + =

Widok na współczesny Wiedeń z góry Kahlenberg.

„Z NASZYCH KOŚCI POWSTAŁ MŚCICIEL...”

Jan Matejko (1838–1893), *Jan III Sobieski pod Wiedniem*, Kraków, 1882–1883

ZADANIE

Przyporządkuj do opisów bohaterów odsieczy wiedeńskiej cyfrę, którą zaznaczono ich na obrazie Jana Matejki.

- centralna postać obrazu; w lewej ręce trzyma buławę, a w prawej list do papieża; w trakcie bitwy głównodowodzący sił chrześcijańskich
- siedzi w zbroi na koniu i obiema rękami wskazuje na króla Jana III Sobieskiego; jeszcze przed bitwą dowodził siłami cesarza Leopolda I
- jeden z dowódców w szeregach husarii; rzuca chorągiew turecką przed króla
- odbiera od Jana III list, który następnie zawiezie do papieża Innocentego XI; W liście tym zapisano pamiętne słowa *Venimus, vidimus, Deus vicit* (*Przybyliśmy, zobaczyliśmy, Bóg zwyciężył*)
- w kapucyńskim brązowym habicie siedzi na osiołku; odprawiał mszę przed bitwą, na zakończenie której miał powiedzieć królowi: *Vinces Ioannes* (*Zwyciężysz, Janie*)

- 1 – Jan III Sobieski
- 2 – księżę Karol Lotaryński
- 3 – ks. Jan Kazimierz Denhoff
- 4 – Zygmunt Zbierchowski
- 5 – Marek z Aviano

„LIST TEN NAJLEPSZA GAZETA...”

Malarz nieokreślony
Portret Marii Kazimiery d'Arguien
3. ćwierć XVII w.

Jedyna duszy i serca pociecho, najśliczniejsza i najukochańsza moja Marysieńku!!

Bóg i Pan nasz na wieki błogosławiony dał zwycięstwo i sławę narodowi naszemu, o jakiej wieki przeszłe nigdy nie słyszały. Działa wszystkie, obóz wszystkich, dostatki nieoszacowane dostały się w nasze ręce. Wielbłądy, muły, bydle, owce, które miał po bokach dopiero dziś wojska nasze brać poczynają. Prochów samych i amunicyj porzucił więcej, aniżeli milion (...). Mam i konia wezyrskiego ze wszystkim siedzeniem (...). Złoty szabel pełno po wojsku i innych wojennych rynsztunków (...) drudzy tu rachują namiotów samych na trzykroć sto tysięcy. Ja jednak rachuję namiotów na sto tysięcy najmniej, bo w kilka obozów stali (...). Wezyr tak uciekał od wszystkiego, że ledwo na jednym koniu i w jednej sukni. Jam został jego sukcesorem, bo po wielkiej części wszystkie mi się po nim dostały splendory (...). Jeden pokojony jego pokazał namioty jego, tak obszerne jako Warszawa albo Lwów w murach. Mam wszystkie znaki jego wezyrskie, które nad nim noszą chorągiew mahometańską, którą mu dał cesarz jego na wojnę i którą dziś jeszcze posłałem do Rzymu Ojcu Świętemu. Namioty, wozy wszystkie dostały mi się (...). Co za delicyje miał przy snych namiotach, wypisać niepodobna. Miał łąźnię, miał ogródek i fontanny, króliki, koty i nawet papuga była, ale latała, nie mogliśmy jej pojmać. Cesarz jest tu tylko o mil półtorej, płynie Dunajem; ale widzę, że się nieszczerze chce widzieć ze mną, dla swojej podobno pompy, życzyłby zaś być sobie jako najprzedziej w mieście, aby odśpiewać „Te Deum” i dlatego ja mu stąd ustępuję (...).

ZADANIE

Przeczytaj uważnie fragment listu króla do Marysieńki napisanego nocą 13 września w namiotach wezyrskich. Zaznacz w tekście wszystkie trofea zdobyte w obozie wezyrskim.

Określ, czy zdanie jest prawdziwe czy fałszywe:

	PRAWDA	FAŁSZ
1. Autorem listu jest Jan III Sobieski.		
2. Wezyr podczas ucieczki zabrał ze sobą znaki wezyrskie.		
3. Autor listu pisze, że przy namiotach wezyrskich znajdowały się łąźnia i fontanny.		
4. Wielkość namiotów tureckich jest porównywana do miast Rzeczypospolitej – Krakowa albo Lwowa.		
5. Cesarz Leopold I cieszył się na spotkanie z polskim królem.		

„LIST TEN NAJLEPSZA GAZETA...”

Bliźniaczą chorągiew Jan III Sobieski przekazał do Sanktuarium Matki Boskiej w Loreto

Chorągiew typu inskrypcyjnego
Stambuł (?)
1. poł. XVII wieku

czy wiesz, że...

W kronice klasztoru Kanoników Regularnych na Kazimierzu w Krakowie pod datą 2 listopada 1683 roku odnotowano 80 wozów z trofeami spod Wiednia. Większość z nich stanowiły namioty pochodzące z kwatery wezyra. Zgodnie z życzeniem króla zostały rozbite na pokaz przy pałacu w Łobzowie, gdzie wzbudzały podziw wśród oglądających.

Namiot owalny, dwumasztowy
Turcja, XVII wiek

RADOSNA WIADOMOŚĆ

Królewski postaniec Filip Dupont pełniący funkcję głównego inżyniera artylerii drogę z Wiednia do Krakowa przebył w trzy dni. Królową zastał na modlitwie przy ołtarzu Chrystusa Ukrzyżowanego w katedrze wawelskiej.

Królowa już była w kościele u stóp ołtarzy. Zoczywszy mnie, tylko krzyknęła, że ten krzyk rozległ się po całym kościele. Zaledwem wyraził, z czym przybywam, upadła na twarz przed ołtarzem i tak krzyżem leżąc, jakiś czas pozostawała (...).

Wysłannik przekazał jej pozłacane i zdobione turkusami strzemię wielkiego wezyra wraz załączoną pergaminową karteczką z wiadomością napisaną ręką jej małżonka.

1683
WRZESIEŃ
15

PRZYBYCIE
DO KRAKOWA
POŚLANCA Z WIEŚCIĄ
O ZWYCIĘSTWIE

Strzemię wezyra Kara Mustafy, Turcja, XVII wiek, skarbiec katedry na Wawelu

ZADANIE

Co napisał król na karteczce? Ułóż rozsypane wyrazy.

za łaską Bożą

Ten, którego noga

jest zwyciężony.

była w tem strzemieniu,

RADOSNA WIADOMOŚĆ

Zgodnie z życzeniem Marysienki strzemię jako dar dziękczynny zostało zawieszono u stóp słynącego cudami Czarnego Krucyfiks.

ZADANIE

Przypisz numery do zaznaczonych obiektów:

1. medalion z wizerunkiem Jana III Sobieskiego
2. medalion z wizerunkiem Marii Kazimierzy
3. tarcza wróżebna
4. strzemię wezyra
5. wizerunek Matki Boskiej Loretańskiej
6. buńczuk
7. cudowny krucyfiks

PAMIĄTKA

Dwóchsetletniej rocznicy oswobodzenia Chrześcijaństwa od najazdu Turków,
PRZEZ JANA III SOBIESKIEGO, KRÓLA POLSKIEGO,
WYDANA
przez Towarzystwo Wzajemnej Pomocy Artystów w Krakowie
R. P. 1883.

Feliks Szynalewski (1825–1829)
Pamiętka 200-lecia odsieczy wiedeńskiej
(wg: A. Lipert, Kraków, 1883)

Buńczuk – farbowane włosie końskie ujęte w misternie plecioną siatkę, osadzone na drzewcu zakończonym najczęściej metalowym emblematem. Oznaka władzy wojskowej używana przez Turków, Tatarów, Kozaków.

Cudowny krucyfiks – według tradycji łączony z królową Jadwigą.

TRIUMFALNY POWRÓT

ARMIA TURECKA OSTATECZNIE WYPĘDZONA Z EUROPY

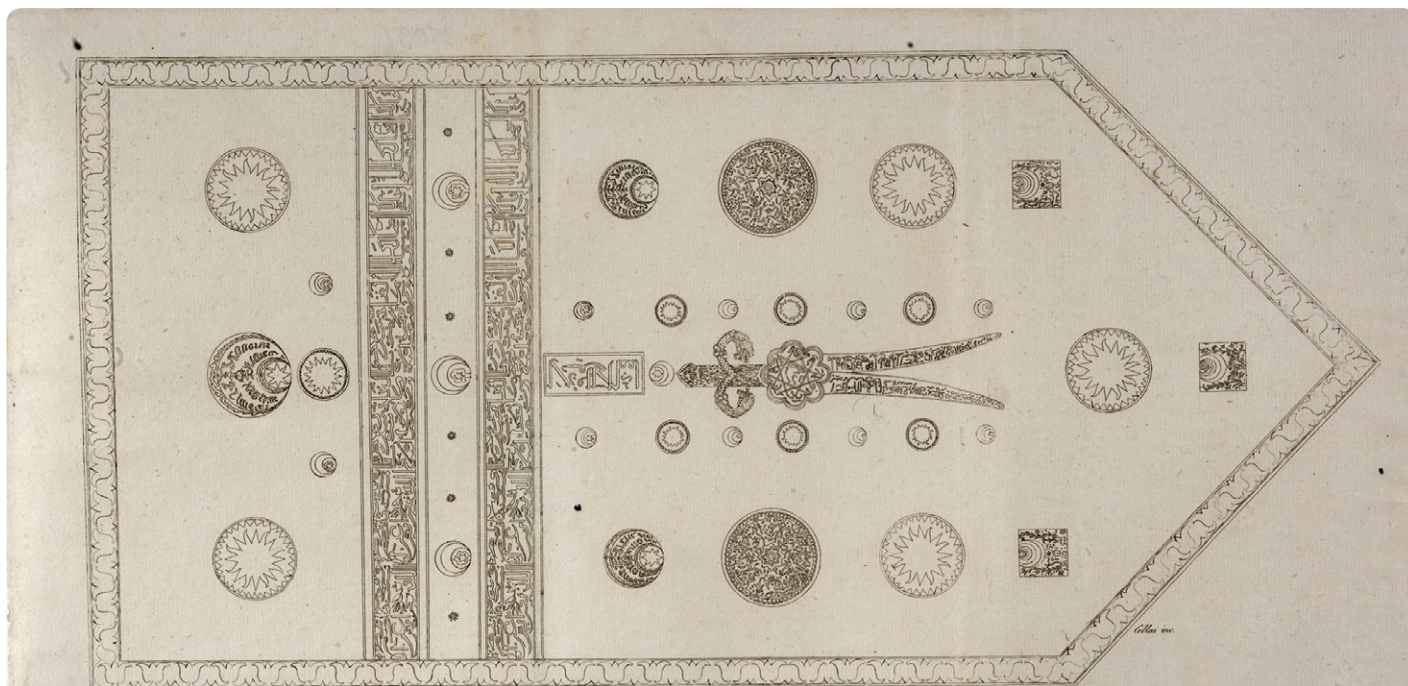
W pogoni za uciekającą armią turecką wojska Sobieskiego stoczyły dwie bitwy pod Parkanami. W pierwszej, 7 października 1683 roku, armia turecka zaskoczyła polskie i austriackie wojska, zagrożone było nawet życie króla. Podczas drugiego starcia Jan III rozgromił trzydziestosześcioletnią armię wroga. Podczas walki wojska polskie poniosły większe straty niż pod Wiedniem. Skutkiem tej wiktorii było wypędzenie Turków z południowej części Dunaju (Węgier).

1683
PAŹDZIERNIK
7-9
BITWA
POD PARKANAMI

Zulfikar to legendarny miecz Mahometa, o rozdwojonej głowni, symbolizujący triumf nad wrogiem.

Chorągiew typu zulfikarowego.

Stendardo di Maometto conquistato sotto Vienna nel 1683 dal Re Giovanni Sobieski, offerto dal medesimo alla Madonna di Loreto, quindi restituito, nel loro soggiorno in Italia, alle legioni Polacche in memoria del valore dei loro antenati, e attualmente conservato dalla Società degli amici delle scienze in Varsavia nella sala detta di Dembrowski!

Wizerunek chorągwi tureckiej zdobytej pod Parkanami
Nicolo (?) Cellai (czynny 1. poł. XIX w.), Florencja, 1831

TRIUMFALNY POWRÓT

Przy Bramie Floriańskiej na Jana III Sobieskiego czekali rajcy miejscy, którzy ofiarowali mu tacę pełną złotych monet. Orszak królewski skierował się na wawelskie wzgórze, gdzie wiwatami i wystrzałami z dział liczni dostojnicy przywitali w katedrze królewską parę.

Po wspólnym odśpiewaniu *Te Deum laudamus* i okrzykach „Vivat! Vivat! Vivat Rex Poloniae!” zwycięski wódz otrzymał błogosławieństwo i udał się na spoczynek.

Następnego dnia monarcha złożył przy ołtarzu św. Stanisława chorągiew zdobytą podczas wiedeńskiej bitwy.

1683
GRUDZIEŃ
23

TRIUMFALNY
WJAZD KRÓLA
DO KRAKOWA

Król upozowany
na Jowisza,
w stroju antycznym
z wieńcem laurowym
na głowie i wiązką
piorunów w ręku.

Jan Reisner (1655–1713)
Gloryfikacja Jana III Sobieskiego
po 1683

TRIUMFALNY POWRÓT

Jednym z cenniejszych trofeów przywiezionych spod Wiednia jest głownia szabli, którą dziewiętnastowieczna tradycja łączy z wielkim wezyrem pokonanym pod Wiedniem.

Król Jan III Sobieski w darze dziękczynnym złożył szablę oraz turecką chorągiew inskrypcyjną w słynnym sanktuarium maryjnym w Loreto.

W 1798 roku w Rzymie na Kapitolu otrzymał ją wraz chorągwią spod Parkanów wódz Legionów Polskich – gen. Jan Henryk Dąbrowski.

czy wiesz, że...

W Belgradzie 25 grudnia 1683 roku wezyr Kara Mustafa otrzymał jedwabny sznur z poleceniem oddania pieczęci i chorągwi Proroka. W ten sposób powiadomiono go o niełasce sułtańskiej i zgodnie ze zwyczajem został uduszony.

Majątek wezyra skonfiskowano na rzecz sułtana Mehmeda IV.

Głownia tak zwanej szabli
wezyra Kara Mustafy
Persja (?), XVII wiek

TRIUMFALNY POWRÓT

LEW LECHISTANU NAGRODZONY PRZEZ PAPIEŻA

Papież Innocenty XI podziękował Janowi III Sobieskiemu za oswobodzenie Wiednia i uratowanie Europy przed „niewiernymi”. Wyrazem tej wdzięczności były dary w postaci miecza i kapelusza poświęcanych w Wigilię Bożego Narodzenia w bazylice św. Piotra w Rzymie. Wręczenie bogato dekorowanego miecza było symbolicznym aktem przekazania przez papieża władzy świeckiej w celu obrony wiary i Kościoła.

Kapelusz w swoim kształcie nawiązywał do rycerskiego hełmu; ozdobiony haftowaną perłami gołębicą symbolizującą Ducha Świętego oraz słońcem symbolem Boga, miał chronić przed niebezpieczeństwem. Maria Kazimiera otrzymała natomiast złotą różę bogato zdobioną szafirami.

Kapelusz poświęcany króla Jana III Sobieskiego, z daru Innocentego XI Rzym, 1676–1677

Miecz, pochwa, pas poświęcane króla Jana III Sobieskiego z daru Innocentego XI, Rzym, 1674 i 1676

1684

LIPIEC

25

UROCZYSTOŚĆ
W ŻÓŁKWI WRĘCZENIA
MIECZA I KAPELUSZA
POŚWIĘCANYCH ORAZ
RÓŻY OD PAPIEŻA
INNOCENTEGO XI

- str. 2 mapa
<https://static.epodreczniki.pl/portal/f/res-minimized/RKiXjnwDEOPbk/2/s9cZnJDFszyL77SGrVmbS3OSR4EQIL.png>
- str. 3 portret Leopolda I
https://pl.wikipedia.org/wiki/Leopold_I_Habsburg#/media/Plik:Benjamin_von_Block_001.jpg
portret Króla Leopolda Lotaryńskiego
https://pl.wikipedia.org/wiki/Karol_V_Leopold#/media/Plik:Charles_V,_Duke_of_Lorraine.jpg
Portret papieża Innocentego XI | Zbiory Zamku Królewskiego na Wawelu
- str. 4 mapa | Krystian Chariza: Atlas geograficzny dla szkół ponadgimnazjalnych. Warszawa, Nowa Era
- str. 6 Portret wielkiego wezyra Kara Mustafy
https://pl.wikipedia.org/wiki/Kara_Mustafa#/media/Plik:Kara_Mustafa_Pasha.jpg
- str. 7 Janczarzy
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/c3/Battle_of_Vienna.SultanMurads_with_janissaries.jpg
Strzelba skałkowa | Zbiory Zamku Królewskiego na Wawelu
- str. 8 Drzeworyt
[https://pl.wikipedia.org/wiki/Spahisi_\(Turcja\)#/media/Plik:Ottoman_Sipahi,_Melchior_Lorch_\(1646\).jpg](https://pl.wikipedia.org/wiki/Spahisi_(Turcja)#/media/Plik:Ottoman_Sipahi,_Melchior_Lorch_(1646).jpg)
Karwasz | Zbiory Zamku Królewskiego na Wawelu
- str. 9 Bitwa pod Chocimiem | Zbiory Zamku Królewskiego na Wawelu
Płaszcz Kawalera Orderu Świętego Ducha | Zbiory Zamku Królewskiego na Wawelu
- str. 10 Portret rodziny króla Jana III Sobieskiego | Zbiory Zamku Królewskiego na Wawelu
Medal pamiątkowy | Zbiory Zamku Królewskiego na Wawelu
- str. 12 Tarcza wróżebna
<https://artsandculture.google.com/asset/shield-so-called-fortune-teller-of-king-jan-iii-sobieski/OgG20lyE7Zczeg?hl=pl>
- str. 14 Jerzy Franciszek Kulczycki
https://pl.wikipedia.org/wiki/Jerzy_Franciszek_Kulczycki#/media/Plik:Jerzy_Franciszek_Kulczycki_11.PNG
- str. 15 Portret Mikołaja Hieronima Sieniawskiego | Zbiory Zamku Królewskiego na Wawelu
Portret Stanisława Jabłonowskiego | Zbiory Zamku Królewskiego na Wawelu
Portret Kazimierza Jana Sapiehy | Zbiory Zamku Królewskiego na Wawelu
- str. 16 Grafika „Dwie strony medalu” | Zbiory Zamku Królewskiego na Wawelu
- str. 17 Półbroja husarska | Zbiory Zamku Królewskiego na Wawelu
- str. 18 Kosciół na Kahlenbergu
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Wiede%C5%84_Ko%C5%9Bci%C3%B3%C5%82_pw.%C5%9Bw.l%C3%B3zefana_Kahlenbergu_-_panoramio.jpg
- str. 19 Sobieski pod Wiedniem
https://pl.wikipedia.org/wiki/Jan_Sobieski_pod_Wiedniem#/media/Plik:King_John_III_Sobieski_Sobieski_sending_Message_of_Victory_to_the_Pope,_after_the_Battle_of_Vienna_111.PNG
- str. 20 Portret Marii Kazimierzy d'Arguien | Zbiory Zamku Królewskiego na Wawelu
- str. 21 Chorągiew typu inskrypcyjnego | Zbiory Zamku Królewskiego na Wawelu
Namiot owalny dwumasztowy | Zbiory Zamku Królewskiego na Wawelu
- str. 22 Strzeżenie wezyra Kara Mustafy | Skarbiec katedry na Wawelu
- str. 23 Pamiątka 200-lecia odsieczy wiedeńskiej | Zbiory Zamku Królewskiego na Wawelu
- str. 24 Wizerunek chorągwi tureckiej zdobytej pod Parkanami | Zbiory Zamku Królewskiego na Wawelu
- str. 25 Glorifikacja Jana III Sobieskiego | Zbiory Zamku Królewskiego na Wawelu
- str. 26 Głownia tak zwanej szabli wezyra Kara Mustafy | Zbiory Zamku Królewskiego na Wawelu
- str. 27 Kapelusz poświęcany | Zbiory Zamku Królewskiego na Wawelu
Miecz, pochwa, pas poświęcane | Zbiory Zamku Królewskiego na Wawelu

- str. 3 | Habsburgowie
- str. 5 | Mehmed
- str. 8 | Karwasz
- str. 11 | buzdygan – chorąży wielki koronny
buława – hetman wielki koronny
- str. 13 | Kościół św. św. Piotra i Pawła – relikwie św. Stanisława Kostki
| Kościół Świętej Trójcy – relikwie św. Jacka
| Kościół Franciszkanów – relikwie bł. Salomei
| Kościół św. Anny – relikwie św. Jana Kantego
| Kościół Mariacki – wizerunek Matki Boskiej Loretańskiej
- str. 16 | $380 : 12 =$
- str. 18 | Kahl – goły, tysy; berg – góra
- str. 19 | Jan III Sobieski – 1
| księżę Karol Lotaryński – 2
| Zygmunt Zbierzchowski – 4
| ks. Jan Kazimierz Denhoff – 3
| Marek z Aviano – 5
- str. 20 | 1.Prawda; 2.Fałsz; 3.Prawda; 4.Fałsz; 5.Falsz
- str. 22 | „Ten, którego noga była w tem strzemieniu za łaską Bożą jest zwyciężony”

Koncepcja i nadzór merytoryczny:

Bożena Litewka, Robert Adamczak | Dział Edukacji, Zamek Królewski na Wawelu

Opracowanie:

Natalia Cira, Michał Makówka, Aleksandra Mazur, Monika Szołdrowska, Weronika Kruszyna
| wolontariusze, studenci Instytutu Historii, Uniwersytet Jagielloński

Opracowanie graficzne:

Renata Paszkowska-Kwiatek | Dział Marketingu, Zamek Królewski na Wawelu

www.wawel.krakow.pl

wawelskiespotkania@wawelzamek.pl